

Fransa'nın Suriye Politikası ve Kürt Sorunu Bağlamında Türkiye-Fransa İlişkileri

Doç. Dr. Ozan ÖRMECİ

Fransa'nın Suriye ve Kürt politikası, Türkiye'yi de son derece yakından ilgilendirmektedir. Her ne kadar bu konularda iki ülke arasında doğrudan bir çatışma olmasa da, iki ülkenin terör algılamaları ve dış politika çizgilerinde yaşanan görüş ayrılıkları, ikili ilişkileri de olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

Nitekim iki ülke arasında başlarda yakın bir işbirliğine uygun zemin hazırlayan Arap Baharı süreci zamanla Kürt Baharı'na doğru dönmeye başlayınca, ikili ilişkilerin de gerilmesine neden olmuştur. Bu yazıda, François Hollande ve Emmanuel Macron dönemlerinde Fransa'nın uyguladığı Suriye ve Kürt politikası kısaca özetlenerek, bu konunun Türkiye ile ilişkilere etkisi Türk uzmanların görüşleri ışığında değerlendirilecektir.

François Hollande Dönemi (2012-2017)

Nicolas Sarkozy'nin Cumhurbaşkanlığının (2007-2012) son aylarında başlayan Arap Baharı sürecinde başlarda gelişmelere hazırlıksız yakalanan Fransa, geleneksel müttefiklik ilişkileri çerçevesinde Tunus'ta Zeynel Abidin Bin Ali, Mısır'da Hüsnü Mübarek ve Suriye'de Beşar Esad gibi seküler otoriter yönetimlere destek vermeye devam etmiş; ancak Tunus'tan sonra Mısır'da da devrim sürecinin başarıya ulaşması ardından, François Hollande'ın ilk dönemin-

de (2012-2015) ciddi bir politika değişikliğine yönelerek, muhalif Sünni gruplara açıktan destek vermeye başlamıştır. Libya'daki devrim/iç savaş sürecinde ABD ve Birleşik Krallık'la beraber inisiyatif kullanan ve hava saldırıları ile muhalifleri destekleyerek Muammer Kaddafi rejiminin yıkılmasına katkı sağlayan Fransa, ayrıca Suriye'de de çok net bir şekilde rejim karşıtı muhalefete siyasi destek vermiş ve bu konuda Ankara ile uyumlu hareket etmeye gayret etmiştir. Ayrıca bu dönemde, Fransa, Sarkozy döneminden farklı olarak, Rusya ile ilişkileri ciddi bir sürtüşme zeminine oturtmuş ve önceden yapılan anlaşma gereği bu ülkeye satması gereken Mistral tipi helikopter gemilerini -tazminat ödeme pahasına- teslim etmemiştir.¹

Fakat Suriye'de geçiş sürecinin gerçekleştirilememesi ve kanlı bir iç savaşın ortaya çıkmasının ardından, Paris, IŞİD terör örgütünün Suriye'de

¹ <https://www.dw.com/tr/fransa-rusyaya-sava%C5%9F-gemilerini-vermedi/a-18631354>.

yaptığı katliamların ve Fransa'da organize ettiği terör eylemlerinin yarattığı güvenlik risklerinin ve Avrupa kamuoyunda tepkilerin de etkisiyle -henüz Hollande dönemi devam ederken- Suriye konusunda bir kez daha makas değiştirmiş ve bu konuda daha orta yolcu bir pozisyon almaya başlamıştır. Hollande'ın bu ikinci döneminden itibaren (2015-2017) Suriye ve Irak'ta öncelikli tehdidi Esad rejiminden ziyade IŞİD olarak belirleyen Fransa, bu doğrultuda, -ABD ile birlikte- Sünni muhalif gruplardan desteğini çekerek, Irak'taki Barzani yönetimi ve Suriye'deki devrimci Kürt gruplarına (PYD, YPG ve SDG) desteğini arttırmıştır. Fransız entelektüel Bernard-Henri Lévy'nin "Peshmerga" (Peşmerge) adlı belgesel filmiyle de popüler olan bu Kürt sempatisi, bu dönemde Türkiye'ye yönelik olumlu bakışı gölgelemiş ve Paris ile Ankara'nın ilişkileri gerilmeye başlamıştır. Bu dönemde tehdit önceliğini Esad rejimi yerine IŞİD olarak değiştirmesine karşın, Suriye'de muhalif gruplara yönelik kimyasal katliamların da gerçekleşmesi nedeniyle, Paris, bu ülkeye birkaç defa hava saldırısı düzenlemiş ve -Türkiye ile uyumlu bir şekilde- Beşar Esad'ın Devlet Başkanı olarak devam etmemesi yönündeki görüşünü korumuştur. 2017 yılında Emmanuel Macron'un Cumhurbaşkanı seçilmesiyle bu politika daha da belirginleşmiş ve Suriye konusunda ve genel olarak ikili ilişkilerde, Fransa, Rusya ile daha yakın işbirliğine yönelmeye başlamıştır.

Emmanuel Macron Dönemi (2017-)

Macron döneminde, Fransa, Suriye konusunda Hollande'ın ikinci döneminde başlayan politika değişikliğini gözle görülür bir şekilde sürdürmesine karşın, dış politikada bazı kırmızı

çizgilerini de korumuştur. Bu kırmızı çizgiler; İslamcı terörizmle mücadele, sivillere yönelik kimyasal silahlarla katliam yapılmasının önlenmesi ve bu tarz katliamların cezasız bırakılmaması, Fransa'nın Orta Doğu'da çatışan kamplardan tek birine (Sünni veya Şii eksen) yakın olduğu izleniminin yaratılmaması ve çatışma yerine mümkün olduğunca diyalogun ve diplomatik müzakerelerin teşvik edilmesi olarak ifade edilebilir. Bu eksen, Fransa'nın dış politik mirası ve Cumhurbaşkanı Macron'un liberal demokratik çizgisiyle de gayet iyi örtüşen ve özellikle Batı kamuoyunda takdir toplayan bir yaklaşımdır. Nitekim Cumhurbaşkanı Macron'un Paris İklim Sözleşmesi ve İran nükleer programı gibi konulardaki tavrı da çatışma yerine müzakereyi önceler çizgide ve bu anlamda Suriye ve Kürt politikasıyla tutarlıdır. Lakin Ankara ile Paris'in (ve de Washington'ın) uzlaşmadığı husus, PYD, YPG ve SDG gibi Kürt grupların terörist örgüt kabul edilip edilmemesi gerektiğidir. Türkiye bu konuda son derece ısrarcıyken, Fransa ve ABD gibi Batılı ülkeler bu meseleye daha farklı yaklaşmaktadırlar. Dolayısıyla, Fransa'nın Kürt gruplarına vermeye başladığı destek, Türkiye ile ilişkilerin gerilmesine neden olmuştur.

Fransa'nın Türkiye'nin tepkisine neden olan Kürt politikasını iki farklı boyutta değerlendirmek mümkündür. Bunlardan birincisi, demokratik bir ülke olan Fransa'nın insan haklarına saygı bilinci çerçevesinde -Orta Doğu'daki en kalabalık devletsiz halk olan- Kürtleri koruma isteğidir. "Kürt romantizmi" olarak adlandırılabilir olan bu yaklaşım, Fransız entelektüellerince de hararetle desteklenmektedir. Türkiye'nin son yıllarda İslamcı ve demokrasiden uzak bir görüntü çizmesi de Fransa ve diğer Batılı devlet-

lerin bu yöndeki eğilimlerini güçlendirmektedir. Fransa'nın Kürt politikasındaki ikinci önemli unsur ise, Fransa'nın bu meseleyi Türkiye, İran, Suriye ve Irak gibi ülkelere karşı bir diplomasi kartı/kozu olarak kullanmak istemesidir. Bu da, Fransa'nın Realizm eksenli ve emperyal geçmişinden izler taşıyan dış politikasının bir uzantısı olarak görülebilir.

Emmanuel Macron döneminde Suriye ve Kürt Sorunu konusunda yaşanan en önemli gelişmeleri özetlemek gerekirse şu maddeler üzerinde durulabilir:

- Macron döneminde, Suriye'de Beşar Esad'ın Başkanlığına karşı durmaya devam etmiştir.²
- Fransa Dış İşleri Bakanı Jean Yves Le Drian'ın açıklamalarına bakıldığında; Paris, resmi pozisyon olarak 2017 yılındaki bağımsızlık referandumunda Kuzey Irak (Kürdistan) Bölgesel Yönetimi'ne destek vermemiş ve Ankara ile ortak hareket ederek Irak'ın toprak bütünlüğüne vurgu yapmıştır. Buna karşın, Cumhurbaşkanı Macron'un Kürtlerle tarihsel müttefiklik ilişkilerini vurgulayan ve referandum gibi demokratik süreçlere destek çıkan açıklamalarıyla, Fransa, bir yandan da Kürt desteğini sürdürmeye ve orta ve uzun vadede Kürt bağımsızlığına karşıt olarak algılanmamaya çalışmıştır.³
- Macron, 2018 yılı Mart ayında,

Ankara'ya, daha önce Elize Sarayı'nda bazı temsilcilerini kabul ettiği Suriye'nin kuzeyindeki Kürt grupları (PYD-YPG) ile Türkiye arasında arabuluculuk teklif etmiş; ancak bu teklif Türkiye tarafından anında reddedilmiştir.⁴ Ayrıca tam da bu günlerde, Macron'la görüşen Halid İsa isimli Kürt delegasyonundan bir temsilci, Fransa'nın Suriye'de Menbiç bölgesine -Türkiye'den Kürt gruplara gelebilecek saldırıları önlemek amacıyla- asker göndermek istediğini açıklamış, ancak *Le Figaro* gazetesinin verdiği bu haber⁵ sonrasında Paris'ten henüz herhangi bir hamle gelmemiştir.

- Macron, Kürt Sorunu konusunda yaptığı açıklamalarla Türkiye'den tepki alırken, ilginç bir şekilde Fransa iç kamuoyunda da merkez sağ Cumhuriyetçiler Partisi'nden (LR) Bruno Retailleau gibi isimlerce Kürtleri kendi kaderlerine terk etmekle suçlanmıştır.⁶ İlerleyen aylarda, Sosyalist Partili (PS) önceki Cumhurbaşkanı François Hollande da, yerine geçen Cumhurbaşkanı Macron'u Kürtlere yeterince destek vermediği için sert bir şekilde eleştirmiştir.⁷
- Fransa, 2018 yılı Nisan ayında Doğu Guta'da Suriye rejimi tarafından sivillere yönelik kimyasal saldırı yapılmasının

2 <http://video.lefigaro.fr/figaro/video/maintien-d-assad-au-pouvoir-en-syrie-une-erreur-funeste-pour-macron/5827259739001/>.

3 <https://ankasam.org/emmanuel-macronun-ortadogu-politikasi-1/>.

4 <https://www.bbc.com/news/world-europe-43592323>.

5 <http://www.lefigaro.fr/international/2018/03/29/01003-20180329ARTFIG00386-la-france-envoie-des-renforts-au-kurdistan-syrien.php>.

6 <http://www.lefigaro.fr/flash-actu/2018/03/21/97001-20180321FILWWW00139-retailleau-accuse-macron-d-abandonner-les-kurdes.php>.

7 https://www.lemonde.fr/international/article/2018/03/12/hollande-quel-est-cet-allie-turc-qui-frappe-nos-propres-allies-avec-le-soutien-de-groupes-djihadistes_5269351_3210.html.

ardından ABD ve İngiltere ile birlikte Suriye'de bazı bölgelere hava saldırıları gerçekleştirmiştir.⁸ Ayrıca halen Fransız Ordusu'nun Özel Kuvvetler birimine bağlı bazı birlikler Suriye'de sahada görev yapmaya devam etmektedirler.⁹

- 2018 Ekim ayı sonunda İstanbul'da düzenlenen Suriye Zirvesi'ne Türk, Rus ve Alman mevkidaşlarıyla birlikte katılan Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron, burada terörizm karşıtı mesajlar vermiş ve Türkiye ile Rusya'nın İdlib konusundaki mutabakatını destekleyerek, Suriye'de bir an önce Anayasa Komitesi'nin çalışmalarına başlaması gerektiğini vurgulamıştır.¹⁰
- Fransız araştırmacı Léonard Faytre'in dikkat çektiği az bilinen bir husus ise; sektöründe dünya lideri olan Fransız çimento üreticisi Lafarge Grubu'nun geçtiğimiz yıllarda Suriye'de Celebiye bölgesinde 680 milyon dolarlık ciddi bir yatırımla bir çimento fabrikasını satın alarak yenilemesi ve -güvenlik sorunları nedeniyle Suriye'deki girişimlerini sonlandıran Total, Air Liquid ve Bel gibi diğer Fransız şirketlerinin aksine-Suriye'de kalarak, Suriye ve Irak'ta inşaat sektöründe yapılacak atılımlarda öncü bir rol oynamak istemesidir.¹¹ Lafarge'ın bu hamlesi resmi bir devlet politikası gibi

gözükme de, ekonomik menfaatlerin iç siyasette Cumhurbaşkanı'nın başarısını doğrudan etkilediği de düşünülürse, Fransa'nın Suriye'de yeni dönemde siyaseten ve ekonomik olarak daha etkili olmak istediği kolaylıkla fark edilebilecek bir gerçektir.

ABD'ye benzer şekilde Suriye'deki PYD, YPG ve SDG gibi Kürt örgütlenmelerine IŞİD'de mücadelede gösterdikleri başarı nedeniyle sıcak yaklaşan ve *BBC*'de yer alan iddialara¹² göre bu gruplara silah da gönderen Paris, Ankara ile Kürt gruplar arasında "çatışma" yerine "diyalog" ve "müzakere" yöntemini benimsemektedir. Ancak bu tutum, kuşkusuz Ankara'nın tepkisine neden olmaktadır. Fransa istikrarlı bir şekilde PKK ve türevi örgütlere destek vermekle suçlanmaktadır.¹³

- ✓ Fransa'nın Suriye'de aslında somut bir Kürt politikasının olmadığı söylenmekte, Macron döneminde Paris'in Suriye denklemine daha fazla dâhil olmak istediği, ancak Ankara'nın Fransa'ya bu fırsatı tanımadığı düşünülmektedir.¹⁴
- ✓ Araştırmacı Talha Köse, Donald Trump Başkanlığındaki ABD'nin Suriye'deki askeri varlığını azaltmak ve hatta mümkünse Suriye'den tamamen ayrılmak niyetinde olduğunu ve bu nedenle Fransa'yı bu boşluğu doldurması için koordineli bir şekilde öne sürdüğünü düşünmekte; ancak Fransa'nın Suriye'de askeri olarak sahada yer alması yönünde

8 <https://www.sabah.com.tr/dunya/2018/04/15/abd-ingiltere-ve-fransa-gece-yarisi-vurdu>.

9

10 <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/son-dakika-tarihi-suriye-zirvesi-sonrasi-4-liderden-onemli-aciklamalar-41000579>.

11 <https://www.setav.org/perspektif-lafargein-suriyedeki-teror-orgutleriyle-is-birligi-yapmasi-fransa-icin-bir-devlet-skandal-mi/>.

12 <https://www.bbc.com/news/world-europe-43592323>.

13 <https://www.setav.org/fransanın-pkky-destek-konusunda-cok-istikrarli-bir-pozisyonu-var/>.

14 Fahrettin Altun, <https://www.setav.org/fransanın-suriye-denklemine-dahil-olmak-istiyor/>.

gerek Fransa içi, gerekse de uluslararası kamuoyunda güçlü rüzgârların esmediğini vurgulamaktadır.¹⁵

- ✓ Fransa'nın Suriye ve Kürt Sorunu konusundaki bu tavrı, Paris'in Birinci Dünya Savaşı'ndaki emperyal heveslerinin depreşmesi olarak yorumlanmaktadır.¹⁶
- ✓ Fransa'nın IŞİD sonrası anayasal düzene geçilen bir Suriye'de ve Irak'ta Kürt özerkliği ve hatta bağımsızlığını destekleyebileceğini ve bu bağlamda Irak-Suriye Kürt Federal Devleti modeline sıcak bakabileceğini öngörmekte ve bu nedenle Fransa'yı sert bir şekilde eleştirmektedir.¹⁷ Bu şekilde Suriye'de de bir Alevi-Nusayri Devleti'nin kurulması gündeme gelecek ve bu devlet Paris tarafından desteklenecektir.

Sonuç

Fransa'nın Suriye ve Kürt Sorunu konusundaki politikaları Ankara ile ilişkileri gölgelerken, Türkiye'nin içeride demokrasi ve laiklikten uzaklaştığı görüntüsünün yaratılması da dış politikada Ankara'yı zor duruma düşürmektedir. Demokratik, Batı'ya yakın, laiklik yanlısı ve Kürt Sorunu konusunda AK Parti'nin ilk döneminde olduğu gibi reformist bir politika çizgisinin benimsenmesi, kuşkusuz Türkiye'ye dış politikada da güç kazandıracaktır. Zira müttefiklerine bu şekilde güven veren ve halk desteği yükselen bir Türkiye, hiç şüphesiz ki terör örgütlerine karşı Avrupa siyaseti ve

kamuoyundan da daha fazla destek elde edebilecektir. Bu noktada Türkiye'nin Suriye'de ılımlı İslamcı-radikal İslamcı gruplar arasında yaptığı ve Rusya'ya izah etmeye çalıştığı ayrımın bir benzerini Kürt gruplar arasında yapması, Batılı devletlerin desteğini almak konusunda kritik bir işlev görebilir. Zira aksi takdirde Suriye'deki tüm Kürtlerin terörist olarak algılanması gibi bir durum ortaya çıkacaktır ki, bu hem Batılı ülkelerin ve uluslararası kamuoyu desteğinin alınması, hem de reel siyaset anlamında Türkiye'yi zor bir duruma düşürebilir.

¹⁵ <https://www.setav.org/fransa-diplomatik-acidan-oyuna-dahil-edilmeye-calisiliyor/>.

¹⁶ Veysel Kurt, <https://www.setav.org/fransanin-depresen-suriye-ozlemi/>.

¹⁷ <https://www.setav.org/fransanin-depresen-suriye-ozlemi/>.

BİLGESAM Hakkında

BİLGESAM, Türkiye'nin önde gelen düşünce kuruluşlarından biri olarak 2008 yılında kurulmuştur. Kar amacı gütmeyen bağımsız bir sivil toplum kuruluşu olarak BİLGESAM; Türkiye'deki saygın akademisyenler, emekli generaller ve diplomatların katkıları ile çalışmalarını yürütmektedir. Ulusal ve uluslararası gündemi yakından takip eden BİLGESAM, araştırmalarını Türkiye'nin milli problemleri, dış politika ve güvenlik stratejileri, komşu ülkelerle ilişkiler ve gelişmeler üzerine yoğunlaştırmaktadır. BİLGESAM, Türkiye'de kamuoyuna ve karar alıcılara yerel, bölgesel ve küresel düzeydeki gelişmelere ilişkin siyasal seçenek ve tavsiyeler sunmaktadır.